

O'zbekiston Respublikasi
oliy ta'lim, fan va
innovatsiyalar vazirligi

Alisher Navoiy nomidagi
Toshkent davlat o'zbek tili
va adabiyoti universiteti

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIV TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

ALISHER NAVOIY NOMIDAGI TOSHKENT DAVLAT O'ZBEK TILI VA ADABIYOTI UNIVERSITETI

“O'ZBEK TILI MILLIY VA TA'LIMIIY KORPUSINING NAZARIY VA AMALIY MASALALARI”

**mavzusidagi
Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi
materiallari**

(2023-yil 5-may)

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA’LIM, FAN VA
INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

**ALISHER NAVOIY NOMIDAGI TOSHKENT DAVLAT
O‘ZBEK TILI VA ADABIYOTI UNIVERSITETI**

**“O‘ZBEK TILI MILLIY VA TA’LIMiy KORPUSINING
NAZARIY VA AMALIY MASALALARI”**

mavzusidagi

Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi

materiallari

(2023-yil 5-may)

Toshkent – 2023

O‘zbek tili milliy va ta’limiy korpusining nazariy va amaliy masalalari /
Respublika ilmiy-amaliy konferensiya to‘plami. Elektron nashr / ebook. –
Toshkent: ToshDO‘TAU, 05.05.2023. – 238 b.

Mazkur to‘plamdan o‘zbek tilining milliy korpusi hozirgi holati natijalari, muammolari, vazifalari, o‘zbek tilining ta’limiy korpusini yaratish masalalari, amaliy filologiya yo‘nalishlari istiqbollari, o‘zbek tili ta’limida korpuslardan foydalanish, tabiiy tilga avtomatik ishlov berish muammolariga oid materiallar joy olgan.

Ushbu ilmiy to‘plamdan korpuslingvistikasi, pedagoglar, amaliy filologiya sohasi mutaxassislari, tadqiqotchilar, magistrantlar va sohaga qiziquvchi talabalar foydalanishlari mumkin.

Mas’ul muharrir:

B.Mengliyev – Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o‘zbek tili va adabiyoti universiteti Amaliy filologiya kafedrasi mudiri, filologiya fanlari doktori, professor.

Taqrizchilar:

S.Muhamedova – Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o‘zbek tili va adabiyoti universiteti O‘zbek tili ta’limi fakulteti dekani, filologiya fanlari doktori, professor.

B.Elov – Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o‘zbek tili va adabiyoti universiteti Kompyuter lingvistikasi va raqamli texnologiyalar kafedrasi mudiri, texnika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD).

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA’LIM, FAN VA
INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

**ALISHER NAVOIY NOMIDAGI TOSHKENT DAVLAT
O‘ZBEK TILI VA ADABIYOTI UNIVERSITETI**

**O‘ZBEK TILI MILLIY VA TA’LIMiy KORPUSINING
NAZARIY VA AMALIY MASALALARI**

mavzusidagi Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi
materiallari

(2023-yil 5-may)

Toshkent – 2023

TASHKILIY QO'MITA

Sirojiddinov Shuhrat Samariddinovich (Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universiteti)

Jamoliddinova Odinaxon Rustamovna (Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universiteti)

Mengliyev Baxtiyor Rajabovich (Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universiteti)

Muhamedova Saodat Xudoyberdiyevna (Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universiteti)

Hamroyeva Shahlo Mirjonovna (Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universiteti)

Zaripov Rafiqjon Ergashboy o'g'li (Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universiteti)

TAHRIR HAY'ATI

Mengliyev Baxtiyor Rajabovich

Islomov Ikrom Xushboqovich

Hamroyeva Shahlo Mirjonovna

Zaripov Rafiqjon Ergashboy o'g'li

Elova Dilrabo Qudratillayevna

Murtazayev Abror Odilovich

Musulmonova Kamola Husniddin qizi

**KELASI ZAMON GRAMMATIK SHAKLLARINING ANNOTATSIYASI
VA ULARNI LINGVISTIK MODELLASHTIRISH MASALASI**

XONNAZAROV Elyor

*Toshkent davlat o‘zbek tili va adabiyoti
universiteti tayanch doktoranti*

xonnazarov90@mail.ru

Annotatsiya: ushbu maqolada kelasi zamon grammatik shakllarini o‘zbek tili korpuslari uchun annotatsiyalash, shuningdek, bu shakllarning lingvistik modellarini ishlab chiqish masalalari haqida fikr yuritilgan.

Annotation: this article discusses the issues of annotating the grammatical forms of the future tense for the Uzbek language corpora, as well as developing linguistic models of these forms.

Kalit so‘zlar: kelasi zamon, grammatik shakl, annotatsiya, lingvistik model, analizator.

Keywords: the future tense, grammatical form, annotation, linguistic model, analyzer

Zamon shakllarining morfologik tahlildagi ahamiyati POS (part of speech) taggingda fe’l so‘z turkumiga mansub so‘zshaklga grammatik xarakteristika berishda, morfoanalizator ishini takomillashtirishda ko‘rinsa, sintaktik tahlil (parser)dagi mavqeyi zamonning kesimlik kategoriyasi ekanligi va kesim gap bo‘lagidan muayyan bir zamon ma’nosining anglashilishi bilan belgilanadi.

Sh.Hamroyeva o‘zbek tili morfoanalizatorining lingvistik ta’minotiga bag‘ishlangan doktorlik dissertatsiyasida morfologik tahlilning quyidagi bosqichlarini keltirib o‘tadi: “1) so‘zshakllarning asosini topish – lemmatizatsiya; so‘zshaklning boshlang‘ich shakli – lemma yoki stemga morfologik belgilarni biriktirish, turli so‘zshakllarni bir o‘zakka tenglashtirish; 2) tagging – so‘zshaklning kontekstdagi so‘z turkumiga mansublik to‘g‘risidagi axborotni aniqlash; 3) to‘liq morfologik tahlil – so‘zshaklga grammatik xarakteristika yozish” [Хамроева, 2021: 68]. Tahlilning ikkinchi bosqichi – taggingda so‘zshaklning turkumi fe’l ekanligi aniqlansa (fe’lning harakat nomi va ravishdosh shakli bundan mustasno), uchinchi bosqich tahlilida boshqa xususiyatlar qatorida so‘zshakl tarkibidagi zamon shakllarining annotatsiyasi ham amalga oshirilishi kerak bo‘ladi.

Yoqut tilidagi fe’l mayl shakllarini lingvistik annotatsiyalash bo‘yicha ish olib borgan G.G.Torotoyev va A.N.Nogovitsina turkiy tillarning agglutinatив tabiatga ega ekanligi, har bir grammatik ma’noning alohida affikslar orqali ifodalanishi tglash jarayonini avtomatik tarzda amalga oshirishda katta imkoniyat berishini ta’kidlaydi [Торотоев, Ноговицына, 2017: 108]. Zamon shakllarini avtomatik annotatsiyalashda ham bu fikr aksar holatlarda o‘rinli bo‘lgani holda grammatik shaklning omonimligi va ko‘p ma’noliligi bilan bog‘liq holatlar uchun filtrlovchi modellar ishlab chiqish zarurati saqlanib qolaveradi.

O'zbek tili milliy va ta'limiy korpusining nazariy va amaliy masalalari

O'zbek tilining ta'limiy korpusi (uzschoolcorpora.uz) matnlaridagi zamon grammatik shakllarining statistik tahlilidan nutqda kelasi zamon boshqa zamonlarga qaraganda kamroq ishlatilishi haqida xulosa qilish mumkin. Jumladan, matnlarda qo'llangan zamonni ifodalovchi grammatik shakllarning 56 foizi o'tgan zamonga, 36 foizi hozirgi zamonga, 8 foizi esa kelasi zamonga ishora qilgan. Olingan natijani bo'lib o'tgan ishlar haqida xabar berish, hisobot berish, ularni eslash mazmunidagi, shuningdek, hozirgi vaqtda yuz berayotgan jarayonlar, ayni damda qilinayotgan harakatlar haqidagi gaplarni kelajakdagi rejalar, xohish-istaklar, maqsadlarni ifodalovchi gaplarga nisbatan nutqimizda ko'proq ishalatishimiz bilan izohlash mumkin.

Kelasi zamonni ifodalovchi grammatik shakllar qaysilar ekanligi va ularning miqdori bo'yicha o'zbek tilshunosligida xilma-xil fikrlar bildirilgan. Biz ularni o'rganib chiqqan holda kelasi zamon shakllari sifatida *-a/-y*, *-r/-ar*, *-ydigan/adigan*, *-yajak/-ajak*, *-gay/kay/-qay* qo'shimchalarini qabul qildik. Demak, bunday shakllar 5ta bo'lib, allomorflari bilan ularning soni 11taga yetadi. Bu grammatik shakllarni teglashda modellar tarkibida bir qator shartli belgilardan foydandik, jumladan, fe'l lemmani F bilan, nisbat shaklini N bilan, bo'lishli/bo'lishsizlik shaklini BB bilan, zamon shaklini Z bilan, shaxs-son shaklini Sh bilan belgiladik. Kelasi zamonni Z3, bo'lishsizlik shaklini BB2, shaxs-son shakllarining ikki guruhini mos ravishda Sh1 va Sh2 tarzida ifodaladik. Grammatik shaklning allomorflari "al" qisqartmasi bilan berildi. Qavs ichida keltirilgan dastlabki raqam kelasi zamon grammatik shaklining tartib raqamini, "al" qisqartmasidan keyingi raqam allomorfning raqamini ifodalaydi (1-jadval).

1-jadval

T/r	Kelasi zamon shakllari	Shartli belgisi
1.1	-y	Z3(1,a1)
1.2	-a	Z3(1,a2)
2.1	-r	Z3(2,a1)
2.2	-ar	Z3(2,a2)
3.1	-ydigan	Z3(3,a1)
3.2	-adigan	Z3(3,a2)
4.1	-yajak	Z3(4,a1)
4.2	-ajak	Z3(4,a2)
5.1	-gay	Z3(5,a1)
5.2	-kay	Z3(5,a2)
5.3	-qay	Z3(5,a3)

-a/-y shakli. Bu shakl orqali harakat-holatning nutq momentidan keyin yuz berishi umumiy, neytral tarzda ifodalanadi. Kelasi zamon ma'nosini ifodalashda barcha nutq uslublari doirasida faol qo'llaniladi. Shu sababli ham bu qo'shimcha ta'limiy korpus matnlarida eng ko'p uchraydigan kelasi zamon shakli hisoblanadi.

Bu shakl annotatsiyasida asosiy muammo uning hozirgi yoki kelasi zamonni anglatishini farqlash bilan bog'liq. Kontekst ta'sirisiz harakat fe'llari *-a/-y* shakli ko'pincha kelasi zamon ma'nosini bildirsa, holat, faoliyat fe'llari *-a/y* bilan

O'zbek tili milliy va ta'limiy korpusining nazariy va amaliy masalalari

ko'proq hozirgi zamoni anglatadi. Masalan, *boraman, kelasan, ketadi* singari harakat fe'llari kontekstdan tashqarida kelasi zamoni anglatadi. Biroq matn tarkibida umumiy zamonga ishora qiluvchi, takroriylikni bildiruvchi *har doim, har kun, har oy, har yil, odatda, tez-tez* kabi ravishlar ta'sirida hozirgi zamon ma'nosini ifodalaydi. Shuningdek, kontekst umumiy mazmunidan kelib chiqib, bu so'zlarsiz ham hozirgi zamoni anglatishi mumkin. Shu kabi *tushunaman, bilasan, o'ylaydi* kabi aqliy faoliyat fe'llari kontekst ta'sirisiz umumiy hozirgi zamoni bildirsa, matn tarkibida *ertaga, keyin, yaqinda, tez orada* kabi ravishlar ta'sirida kelasi zamoni anglatadi. Qolaversa, nutqiy qurshovga bog'liq holda bu so'zlarsiz ham kelasi zamoni anglatishi mumkin. Demak, miqdor jihatdan -a/-y shakli orqali hozirgi zamon ma'nosi ifodalanishining ustuvorligini hisobga olib, modellashtirishda -a/-y bilan kelasi zamon ma'nosining ifodalanishini bu zamonga ishora qiluvchi maxsus kalit so'zlarga bog'lab qo'yish mumkin. O'zbek tilida vaqt ma'noli lug'aviy birliklarni monografik o'rgangan M.Hakimova kelasi zamoni ifodalovchi payt ravishlari sirasiga *ertaga, endi, endilikda, endigina, keyin, keyincha, so'ng, so'ngra, halizamon* leksemalarini kiritadi [Хакимова, 2004: 76]. Shuningdek, *yaqinda, tezda, tez orada* kabi payt ma'noli leksemalar ham -a/-y shaklining kelasi zamon ma'nosini hozirgi zamondan farqlash uchun xizmat qiladi. Ularni umumlashtirib kelasi zamonga ishora qiluvchi birliklar (KZIQB) ro'yxatini shakllantirish mumkin.

Kelasi zamonga ishora qiluvchi birliklar (KZIQB) = *ertaga/endi/ endilikda/endigina/keyin/keyincha/so'ng/so'ngra/halizamon/yaqinda/tez orada/tezda*. Demak:

$KZIQB + F + \downarrow N + \downarrow BB + y + Sh_2$ bo'lsa, u holda "y=Z3(1,al1)"

$KZIQB + F + \downarrow N + a + Sh_2$ bo'lsa, u holda "a=Z3(1,al2)"

-r/-ar shakli. Bu shakl orqali harakat-holatning kelasi zamonda amalga oshishi taxmin qilinadi. Hozirgi o'zbek adabiy tilida -r/-ar shaklining qo'llanishlarida aynan shu kelasi zamondagi harakat-holatni gumon, taxmin yo'li bilan ifodalash ma'nosi yetakchilik qiladi. Masalan: *Balki, biz ham qachondir shu yo'ldan yurarmiz.* (kun.uz).

-r/-ar shakli orqali hozirgi zamon ma'nosining ifodalanishi turli maqollar, matallar, hikmatli so'zlar, shiorlar tarkibida uchraydi. Bunda odatda sinovdan o'tgan, doimiy haqiqatlar ifodalanadi. Bu holat tarixan -r/-ar shaklining hozirgi zamon ma'nosi bilan -a/-y qo'shimchasi vazifalarida qo'llanilganligi bilan bog'liq. Shu sababli -r/-ar shaklining hozirgi zamon ma'nosida qo'llanishlarida uni -a/-y shakli bilan almashtirish mumkin. Demak, -r/-ar shaklining bu vazifasini hozirgi o'zbek adabiy tilida -a/-y qo'shimchasi bajarmoqda. Shunga ko'ra, -r/-ar qo'shimchasini hozirgi zamon shakli sifatida qarash maqsadga muvofiq emas. Masalan: *Qimirlagan qir oshar.* (Matal) – *Qimirlagan qir oshadi.*

A.Hojiyev -r/-ar shakli orqali kelasi zamon sifatdoshi yasalishi borasida fikr bildirib, bu shakl orqali sifatdosh yasalishi juda passiv hodisa ekanligini, *oqar suv, so'nmas hayot* misollaridagi fe'llar sifatga juda yaqin turishini qayd etadi [Хожиев, 1973: 175]. Bu borada biz ham olimning fikrlariga to'liq qo'shilgan

O'zbek tili milliy va ta'limiy korpusining nazariy va amaliy masalalari

holda keltirilgan misollarda -r/-ar shakli kelasi zamon ma'nosi bilan bog'lanmasligini qo'shimcha qilamiz.

-r/-ar shaklidan so'ng ikkinchi guruh shaxs-son qo'shimchalari qo'llaniladi. Uchinchi shaxsda -r/-ar zamon ma'nosi bilan birgalikda shaxs-son ma'nosini ham anglatadi. -ma bo'lishsizlik shaklidan so'ng qo'shilgan -r qo'shimchasi -s undoshiga o'zgaradi.

$F+\downarrow N+r+\downarrow Sh_2$ bo'lsa, "r=Z3(2,al1)"

$F+\downarrow N+ar+\downarrow Sh_2$ bo'lsa, "ar=Z3(2,al2)"

$F+\downarrow N+BB_2+s+\downarrow Sh_2$ bo'lsa, "s=Z3(2,al1)"

Faqat *chiq*, *qayt* fe'l lemmalariga qo'shilgan -ar shakli orttirma nisbat vazifasini bajarishi ham mumkin. Bunda fe'l tushum kelishigidagi ismga bog'lanadi.

Agar "Ism_{tushum} kelishigi +F{chiq, qayt}+ar+↓Z+↓Sh" bo'lsa, u holda "ar= orttirma nisbat".

Oqar, *ko'kar*, *qisqar*, *eskir* fe'l lemmalari tarkibida -r/-ar so'z yasovchi qo'shimcha hisoblanadi. Bu holatda so'z yasovchi -r/-ar shaklidan so'ng matnda nisbat, bo'lishsizlik, zamon/mayl, shaxs-son shakllari keladi. Kelasi zamonning -r/-ar shaklidan keyin esa shaxs-son shakli keladi, uchinchi shaxsda -r/-ar shaxs-son ma'nosini ham ifodalaydi.

-ydigan/adigan shakli. Bu shakl orqali kelasi zamon sifatdoshi hosil qilinganda fe'l asosidagi harakat-holat subyektning nutq momentidan keyingi vaqtda ega bo'ladigan belgisi sifatida ko'rsatiladi. Gap tarkibida kelasi zamonga ishora qiluvchi maxsus birliklar ishtirok etmaganda bu shaklning ham hozirgi yoki kelasi zamoni anglatayotganini avtomatik farqlash imkonsiz. Shaklning kelasi zamoni anglatishini modellashtirishda uning hozirgi zamondagi modellariga kelasi zamonga ishora qiluvchi birliklar ro'yxatini qo'shimcha qilish mumkin.

$KZIQB+F+\downarrow N+\downarrow BB_2+ydigan$ +↓lar+↓im/ing/i/imiz/ingiz+↓ning/ni/ga/da/dan+↓niki+ ↓dir/mi/chi/a bo'lsa, u holda "ydigan= Z3(3,al1)"

$KZIQB+F+\downarrow N+adigan+\downarrow lar+\downarrow im/ing/i/imiz/ingiz+\downarrow ning/ni/ga/da/dan+\downarrow niki+\downarrow dir/mi/chi/a$ bo'lsa, u holda "adigan= Z3(3,al2)"

-ydigan/-adigan shaklining fe'l kesim tarkibida kelasi zamoni ifodalashini quyidagicha modellashtirish mumkin:

$KZIQB+F+\downarrow N+\downarrow BB_2+ydigan+\downarrow Sh_2+\downarrow mish+\downarrow Sh_2$ bo'lsa, u holda "ydigan= Z3(3,al1)"

$KZIQB+F+\downarrow N+adigan+\downarrow Sh_2+\downarrow mish+\downarrow Sh_2$ bo'lsa, u holda "adigan= Z3(3,al2)"

-ajak/-yajak shakli. So'zlovchi harakat-holatning nutq momentidan keyin amalga oshishiga nisbatan qat'iy ishonchini shu shakl yordamida ta'kidlab ifodalaydi. Kelasi zamonning bu shakli hissiy ta'sir bo'yog'iga egaligi sabab ko'proq badiiy uslub doirasida qo'llanadi. Kelasi zamon sifatdoshini hosil qilishi "ajak/yajak+ot" qolipi asosida aniqlansa, kesim tarkibida zamon ifodalashi quyidagicha modellashtiriladi:

$F+\downarrow N+\downarrow BB_2+yajak +\downarrow Sh_2$ bo'lsa, u holda "yajak= Z3(4,al1)"

$F+\downarrow N+ajak+\downarrow Sh_2$ bo'lsa, u holda "ajak= Z3(4,al2)"

O'zbek tili milliy va ta'limiy korpusining nazariy va amaliy masalalari

-gay/-kay/-qay shakli. Bu shakl tarixiylik bo'yog'iga egaligi bilan kelasi zamonning boshqa shakllaridan farqlanadi. Ta'limiy korpus matnlarida ham asosan tarixiy asarlar matnida uchraydi. Masalan: *Yetar endi! Kuno'g'longa egar urgayman, Rum tarafga yuzlanadi tulporim jadal.*(A.Oripov, "Sohibqiron" dramasi)

Hozirgi o'zbek adabiy tilida bu shakldan ko'proq poeziyada fikrni ta'kidlash uchun, ba'zan so'zlashuvda kinoya, piching ifodasi uchun foydalaniladi.

-kay shakli o'zbek tilida k undoshi bilan tugovchi 22 ta fe'l bilan, -qay shakli esa q undoshi bilan tugovchi 47 ta fe'l bilan birikishi mumkin. Tarixiylik xususiyati sabab bu shakllar ta'limiy korpus matnlarida eng kam uchrovchi kelasi zamon shakllari hisoblanadi: -qay shakli 6 o'rinda, -kay shakli esa faqat 1 o'rinda uchraydi.

$F+\downarrow N+\downarrow BB2+gay+\downarrow Sh2$ bo'lsa, u holda "gay= Z3(5,al1)"

$F\{k\text{ bilan tugovchi }22\text{ lemma}\}+kay+\downarrow Sh2$ bo'lsa, u holda "kay= Z3(5,al2)"

$F\{q\text{ bilan tugovchi }47\text{ lemma}\}+qay+\downarrow Sh2$ bo'lsa, u holda "qay= Z3(5,al3)"

O'zbek tilida quyidagi 2ta fe'l bilan bog'liq holda lemmaga -gay shakli yoki -y shakli qo'shilganligini aniqlashda semantik analizator yordamiga tayaniladi:

1. Tergayman/tergaysan/tergay/tergaymiz/tergaysiz.
2. Surgayman/surgaysan/surgay/ surgaymiz/surgaysiz.

Bunday holda dastlab kontekstdagi boshqa so'zlar qurshoviga qarab fe'l lemmaning ter yoki terga, sur yoki surga ekanligi semantik analizator yordamida aniqlashtiriladi, shundan so'nggina unga zamonning qaysi grammatik shakli qo'shilgani aniqlashtirilishi mumkin.

Umuman olganda, zamon shakllari annotatsiyasida matn tarkibidan ularni aniqlovchi lingvistik modellar ishlab chiqish asosiy bosqichlardan biri hisoblanadi. Modillarda grammatik shakllarning valentlik imkoniyatlarini ifoda etuvchi morfotaktik qoidalarga asoslaniladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Хамроева Ш. Ўзбек тили морфологик анализаторининг лингвистик таъминоти: Филол. фан. док. ...дис. – Тошкент, 2021. – Б. 68.
2. Торотоев Г.Г., Ноговицына А.Н. Лингвистическое аннотирование наклонений глагола якутского языка. // Вестник Северо-Восточного федерального университета им. М.К.Аммосова. 2017. №3 (59). – С. 108.
3. Ҳақимова М. Ўзбек тилида вақт маъноли луғавий бирликлар ва уларнинг матн шакллантириш имкониятлари: Филол.фан.номз....дисс. – Фарғона, 2004. – Б.76.
4. Ҳожиёв А. Фейл. – Тошкент: Фан, 1973. – Б.175.

O'zbek tili milliy va ta'limiy korpusining nazariy va amaliy masalalari

MUNDARIJA

Sirojiddinov Sh. Tabrik so'zi	5
Isajon Sulton. Milliy korpus – o'zbek tilini rivojlantirishga innovatsion yondashuv.....	6
Jamoliddinova O. Tabrik so'zi	7
1. SHO'BA. O'ZBEK TILINING MILLIY KORPUSI: NATIJALAR, MUAMMOLAR, VAZIFALAR	
Mengliyev B. O'zbek tili korpusshunosligining dolzarb masalalari	8
Axmedova D. O'zbek tili korpuslari semantik kengaytmasida "bosh" leksemasining semantik izohlaridan foydalanish xususida	10
Elov B., Xamroyeva Sh., Xusainova Z. O'zbek tilidagi turli tuzilishli so'zlarni lemmalash usullari	14
Abdullayeva O. O'zbek tilida til korpuslarini tuzishning o'ziga xos xususiyatlari	21
Hayitova A. Alisher navoiyning "badoye' ul-vasat" korpusi haqida	26
Xidirov O. O'zbek tili korpusi uchun sintaktik tahlil dasturini yaratish nazariyalari	29
Xolova M. Jahon dialektal korpuslariga bir nazar	33
Tojiyeva G. Niyazov S. Milliy korpusda ma'naviyat kategoriyasi birliklarini teglash masalalari	38
Khursanov N. Correspondences, analogies and differences of corpora	41
2. SHO'BA. O'ZBEK TILINING TA'LIMIY KORPUSINI YARATISH MASALALARI	
Xusainova Z. O'zbek tili ta'limiy korpusida lemmalash algoritmlari	46
Rahmatova Z. Ochilova F. O'zbek tilining ta'limiy korpusi bazasini takomillashtirishda maktabgacha yoshdagi bolalar lug'atlarining o'rni	54
Менглиева С. О необходимости описания и толкования терминов э-бизнеса в языковых корпусах	59
3. SHO'BA. AMALIY FILOLOGIYA YO'NALISHLARI ISTIQBOLLARI	
Abduvaliyeva A. Iqtisodiyotga oid terminlar o'quv-izohli lug'atini yaratish xususida	62
Abdurayimova D. Ijtimoiy tarmoqdagi yozishmalarda shaxs psixologiyasi va nutq munosabatini tadqiq qilish ahamiyati	66
Bo'riyev I. O'zbek tili iboralarida polisemiya hodisasi	71
Nurboboyeva M. Yangi avlod sinonimlar elektron o'quv lug'atini tuzishning lingvistik tomoni	77
Hamroyeva Sh. Alimbekova M. Jadid namoyondalari asarlarining til xususiyati	81
Shirinova M. Telenutq – medianutqning bir ko'rinishi sifatida	88
Turdimurodov S. Frazologik evfemik birliklarda graduonimik munosabatlarning ifodalanishi	92
Xonnazarov E. Kelasi zamon grammatik shakllarining annotatsiyasi va ularni lingvistik modellashtirish masalasi	97

O‘zbek tili milliy va ta’limiy korpusining nazariy va amaliy masalalari

Yunusov N. Zamonaviy tilshunoslikda sifatlar tasnifining asoslari: tub(asliy) va nisbiy sifatlar	102
Maxmudova Z. The lexicographic interpretation of the verb (in the example of “yig‘lamoq”)	106
Maxmudova Z. Umumiy semali holat fe’llari tahlili	109
Maxmudova F. Language and media	112
Bafoyeva N. Badiiy tarjimada adekvatlik tushunchasi	115
Avezova N. O‘zbek tilidagi inson a’zolari harakatini ifodalovchi leksemalarning ingliz tilidagi matnlarda berilishi	118
Eshboyev Q. So‘zlararo darajalanish lug‘atining korpusdagi o‘rni	123
Zaripov R. Ravshanova N. Til menejmentida til hamjamiyati, nutq hamjamiyati va domen tushunchalari	127
Norqo‘Ziyev J. O‘zbek tili xrononimlarining leksikografik tadqiqi: muammo va yechimlar	132
Hamroyeva Sh. Tog‘Ayeva D. So‘z yasovchi qo‘shimchalarni modellashtirish	138
Zaripov R. Til siyosati komponentlari	141
Murtazayev A. Normativ-huquqiy hujjat matni lingvistik ekspertizasida imlo qoidalariga moslik masalasi	143
Zaripov R. Ravshanova N. Til menejmenti komponentlari, darajalari, bosqichlari va me’yorlari	152
Raximova S. Badiiy matnlarda fe’l so‘z turkumiga doir frazeologik birliklar polisemiyasi	156
Islomov I. O‘zbek tili terminologik birliklarini semantik teglash xususida ..	160
Islomova Sh. O‘zbek shevalari korpuslari uchun dialektizm iboralarni talqin qilishning ayrim masalalari	165
Mirzazoda D. Suyish termini va maydon nazariyasi	169
To‘rayeva D. O‘zbek tilidagi shaxsiy yozishmalardagi hududiy xoslangan birliklarni aniqlash metodikasi	172
SOBIROVA E. Yurisprudensiyaga oid lug‘atlarda xalqaro terminlarni milliylashtirish masalasi	176
Usmonova U. Leksik arxaizm va uning semantizatsiyasi	184
Yaxshiyeva E. Arxaiklashish hodisasining terminologiyada aks etishi masalasi	190

4. SHO‘BA. TIL TA’LIMIDA KORPUSLARDAN FOYDALANISH ISTIQBOLLARI

Abdiraimov Sh. Milliy korpusdan test topshiriqlarini tuzishda foydalanishning ahamiyati	195
Shirinova Y. Iskandarova G. O‘zbek tili ta’limiy korpusida omonim va ko‘p ma’noli so‘zlar semantikasining o‘zlashtirilishiga doir	200
Sobirov M. O‘quv lug‘atchiligi va til ta’limi korpusi masalalari	204
Bobodo‘stov Yu. Ona tili ta’limida til korpusidan foydalanishning ahamiyati	207
Hamdamova G. Ona tili ta’limida o‘quvchilar leksik minimumini	

O‘zbek tili milliy va ta’limiy korpusining nazariy va amaliy masalalari aniqlashning ahamiyati	213
5. SHO‘BA. TABIIY TILGA AVTOMATIK ISHLOV BERISH MUAMMOLARI	
Нигматова Л. Авезов С. Применение методов nlp в корпусных исследованиях: особенности и ограничения	216
Hamroyeva Sh. Qodirova M. Avtomatik tarjima yo‘nalishi: muammolar va yechimlar	221
Maxammadov B. O‘zbek tiliga tarjima qilingan android operatsion tizimi mobil ilovalari terminlarining qo‘llanilishi va ularning foydalanishda yaroqliligi	226
Elova D. Jumaqulova N. Subyektiv baho shakllarining uslubiy qo‘llanilishini korpusda aks ettirish imkoniyatlari	230
Mundarija	236